

У своїх листах з України Карл-Йозеф Цумбруннен писав: «Усе, чого ми собі бажаємо, про що думаємо і чого сподіваємося, обов'язково з нами трапляється. Штука лише в тому, що завжди надто пізно і завжди якось не так. Отже, коли *це* постає перед нами, навіть не впізнаємо *його* в обличчя. Тому ми переважно боїмося майбутнього, боїмося подорожей, дітей, боїмося змін. Я не вмію чинити цьому опору, але з усієї сили вдаю, що чиню його. Не так давно тут знову почали надовго вимикати світло».

Ніхто з найближчих приятелів так і не дочекався від нього виразної відповіді на запитання, чого він туди їздить. Дівчина, з якою він прозустрічався вісім років (її ім'я було Ева-Марія, й невідомо кого саме — Марії чи Еви було в ній більше), одного ранку повідомила, що має досить. Разом з нею він провів до будинкової брами більшу частину своєї молодості — ту, в якій з приголомшливо хвилюючою відкритістю ловиш усі зустрічні погляди. Але Карл-Йозеф Цумбруннен не перестав їздити в Україну навіть після цього розриву. Він усього лише трохи — зауважували тільки найближчі — згорбився, до того ж окуліст вимушений був призначити йому по цілому додатковому діоптрію.

Він так само не перестав їздити й тоді, коли український уряд значно ускладнив візові процедури, а також суттєво підвищив ціни на консульські послуги. Карл-Йозеф усе одно

переступав поріг їхнього представництва, годинами висиджував по приймальнях разом із хрипкоголосими втікачками з борделів та всілякими іншими нелегалами, бічним зором фіксував на собі часом цікаві, проте зазвичай зневажливі погляди вкритих щоразу товщим шаром косметики огрядних російськомовних секретарок і, допущений врешті до аудієнції, вкотре нагадував забудькуватому урядникові своє прізвище, ім'я, *род занятій* та мету відвідин. На певній стадії розмови урядник таки згадував про нього і, водянисто дивлячись кудись униз, обіцяв посприяти.

Першу свою подорож Карл-Йозеф здійснив на самому початку дев'яностих. Цілком нове державне утворення у той час приваблювало багатьох мандрівників на Схід. «Якщо вони витримають цю зиму, — писав у листах Цумбруннен, — то їм судилося добре майбутнє. Зараз їм в усьому страшенно важко, в усьому брак найпідставовіших речей включно з горілкою й сірниками, тимчасова квазівалюта щохвилини знецінюється, але не варто забувати, що це Схід, а отже, матеріальне тут ніколи не набуде вирішального значення. Я мав розмови з молодими інтелектуалами та деякими студентами — це надзвичайно цікаві люди і вони готові радикально змінювати свою країну». Адресати його листів тільки знижували плечима: всі ці екстатичні *нотатки подорожнього* видавалися їм щонайменше банальними і наївними, коли не переписаними з повного зібрання творів якого-небудь Роллана чи Рільке. Повернувшись до Відня на початку літа, Карл-Йозеф Цумбруннен привіз дерев'яного лакованого орла, пару косівських ліжників (один для своєї дівчини) і пачку сигарет «Ватра». Карл-Йозеф не кутив, але вряди-годи частував «Ватрою» когось із екстремально налаштованих гостей — таким чином, за декілька років після того першого повернення пачка спорожніла заледве наполовину.

Він опублікував свої фотографії з Карпат і Львова у кількох маргінальних часописах, хоч до окремої виставки під задалегідь обдуману назвою «Європа, Зміщений Центр» так і не дійшло. Не допомогла і Карлова готовність змінити назву на дещо компроміснішу: «Після Рота, після Шульца». В останню хвилину втрутились якісь вищі сили з музею археології та етнографії — все розлетілося вдрузки. Але Карл-Йозеф Цумбруннен продовжував їздити.

У цьому сенсі він був цілком химерний, що не могло не впливати з його покрученої, як і, зрештою, в переважній більшості всіх його австрійських співвітчизників, генеалогії. Упродовж останніх чотирьох-п'яти століть його предки стільки всього намішали — станово, етнічно, конфесійно, політично, вибухово-несумісно, — що Карл-Йозеф міг з однаковим успіхом вважати себе нащадком баварських броварів-анабаптистів, судетських погоничів мулів, тирольських сироварів, збанкрутілих зальцбурзьких лихварів, сопроньських продавців солі, кількох самовбивць-банкїрів і також самовбивць, але єпископів, а, крім того, інших яскравих постатей, серед яких були і певний пожирач вогню та ніжів з Лайбаху, і привселюдно спалена за відьомство зизоока власниця лялькового театру з Тарнова неподалік Кракова, і відомий упорядник сільськогосподарських календарів з Маттерсбургу, і не менш відома феміністична журналістка, так само зизоока. Одним із найвіддаленіших своїх крил родина Цумбрунненів сягала композитора Букстегуде, іншим — художника Альтдорфера. Але цілком не виключено, що свою першу українську подорож Карл-Йозеф здійснив під впливом родинного міту про прадіда, фанатично діяльного надлісничого з Ворохти, згодом службово переведеного до Чортополя. Прадід, як не дивно, теж звався Карл-Йозеф. Як не дивно, Карлами-Йозефами звалося взагалі

дев'ять десятих усіх чоловіків роду Цумбрунненів. Прадід Карл-Йозеф Цумбруннен був записаний до історії австрійського (і чи не світового?) лісівництва золотими літерами як той, хто в середині ХІХ століття засадив шпильковими породами і буком велетенські площі карпатських лисих узвиш. «Тут ніхто вже не пам'ятає про нього, — писав Карл-Йозеф, його правнук, у своїх листах, — і будь-які мої намагання більше про нього дізнатися закінчуються невдачами. Складається враження, ніби у двадцятому столітті тут справді відбувся жакхливий катаклізм, щось наче тектонічний злам, унаслідок якого все, що сталося й існувало раніше, скажімо, перед тридцять дев'ятим роком, провалилося в небуття. Я розмовляв з деякими молодими істориками, і вони запевнили мене, що добиватимуться надання прадідового імені одній із катедр тутешньої лісової академії. Однак хіба мені йдеться про це!»

У дев'яносто другому він їздив двічі, в дев'яносто третьому — тільки раз, але надовго, здається, просидівши у Львові цілих три дозволених візою місяці. У дев'яносто четвертому, дізнавшись про наслідки останніх українських виборів, він вирішив, що йому вже ніколи не вдасться туди поїхати. Його тогочасні листи позначені особливою різкістю й гіркотою: «Ця країна мала чудові шанси змінитися і від стану перманентної потворності та олігофренічної безпорадності майже блискавично перестрибнути до стану принаймні *нормальності*. Виявилось, проте, що кількість тих, які всередині неї самої не хочуть цього, взагалі не хочуть її існування як такого, суттєво перевищує всі допустимі межі. Два роки тому я, здається, дуже помилявся. За великим рахунком, це не моя справа, а їхня, вони щодня роблять свій власний вибір. Мені шкода лише тієї нікчемно малої жменьки інакших, з якими я тут познайомився і досить незле співпрацював.

Нині усі вони завмерли в недобрих передчуттях ліквідацій і чисток, хтось якось навіть вимовив уголос «еміграція», хтось інший «відокремлення, Збруч». Не думаю, ніби при цьому мала значення доза спожитого алкоголю — це було заявлено цілком тверезо. Звісно, такі утворення як історично-культурне товариство «Дунайський клуб» будуть закриті не відразу, не завтра, таким чином, поки є змога, слід устигнути зробити більше». Тому в другій половині липня того ж дев'яносто четвертого року Карл-Йозеф Цумбруннен надовго зникає в Карпатах, фотографуючи переважно старі цвинтарі для майбутньої виставки «Memento». Майже цілий місяць він провів поміж небом і землею, орієнтуючись на старі військові, передбачливо привезені з Відня мапи, просуваючись трохи долинами річок, трохи ґрунтовими дорогами, а часом і гірськими хребтами, раз у раз вимовляючи дивне, як заклинання, слово *Горгани*. Він заходив у села тільки для того, щоб докупити трохи їдла — десятка українських слів і жестикуляції загалом вистачало для порозуміння; хтось інший запевняв, ніби він уже тоді мав коло себе перекладачку, але це не надто в'яжеться зі змістом і настроєм його тогочасних листів про самотність під зоряним небом. Того літа стояла дивовижна спека, трава вижовкла вже перед серпнем, і Карл-Йозеф Цумбруннен дуже засмаг. Він над усе полюбив час від часу занурюватися в незліченні гірські потоки і зосереджено лежати в них, дивлячись у насичено-синю, без жодної хмарини, безодню вгорі. Дощів не було вже віддавна, отже, води в потоках відчутно поменшало, але при цьому вона очистилася до зеленової прозорості і була тепліша, ніж звичайно. А Карл-Йозеф Цумбруннен, як і всі мої герої, дуже любив воду.

Він походив з містечка Зітцґрас десь чи то на сході, чи на півдні Австрії (ось воно, доводиться описувати вже вдруге,